

14. Modestova T. V. (2017). Potensial vzaiemodii iz akademichnoiu spilnotoiu Velykobrytanii v konteksti rozrobky stratehii rozvytku dlia peremishchenykh VNZ Ukrainy [Capacity of Interaction with the UK Academic Community in the Context of the Development Strategy Design for Displaced Universities in Ukraine]. Empirical Research for Reformation of Education in Ukraine: proceedings of the 1st International Scientific Conference of UERA, 11.02.2017, Kyiv – Drohobych : Track Ltd., 119–121. (ukr.).

Модестова Т. В. Лидерство в сфері вищого образования Великобританії

В статті представлено проблема розвитку лідерського потенціала сфери освіти. Представлено актуальність досліджуваного питання в контексті реформування отечественної системи вищої освіти. Виявлено, що феномен лідерства є результатом довготривалої еволюції теорії управління, а також відображає нові вимоги суспільства. Охарактеризовано підходи до імплементації освітнього лідерства на основі досвіду вищої школи Великобританії. Визначено перспективи адаптації успішних міжнародних практик, зокрема, через підвищення кваліфікації управлінського, адміністративного та науково-педагогічного складу українських вищих навчальних закладів, імплементацію інституційних проєктів, спрямованих на досягнення відповідних показників діяльності, налагодження міжнародних зв'язків.

Ключові слова: вища школа, вищі навчальні заклади, лідерство, вища освіта Великобританії, інтернаціоналізація, міжнародні проєкти, академічний візит, освітній менеджмент.

Modestova T. V. Leadership in the UK higher education

The problem of leadership capacity development in education is considered in the article. The relevance of the issue under research in the context of reformation of Ukrainian educational system is represented. It has been found that leadership phenomenon is the result of a long period of evolution of management theory and it reflects new social demands. The approaches to leadership implementation in education on the basis of the UK experience have been characterized. The perspectives for adaptation of successful international practices have been identified. Particularly, through improving qualifications of administrative, governing, academic and teaching staff of Ukrainian higher educational establishments, implementing institutional projects aimed at achieving appropriate indicators, launching international networks.

Key words: higher school, higher educational establishments, leadership, the UK higher school, internationalization, international projects, academic visits, educational management.

УДК 378.147

Наход С. А.

**ЗНАЧУЩІСТЬ “SOFT SKILLS” ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНИХ ПРОФЕСІЙ**

Стаття присвячена обґрунтуванню значущості “soft skills” для професійного становлення майбутніх фахівців соціономічних професій. Встановлено, що у сучасному науковому тренді терміни “hard skills” та “soft skills” займають вагоме місце. Розглянуті особливості “hard skills” та дано визначення “soft skills” як комплексу неспеціалізованих надпрофесійних компетентностей, що впливають на успішне виконання професійних обов'язків фахівцями будь-якого профілю, зокрема спеціалістами соціономічних професій. Проаналізовано соціально-комунікативний, прогностичний, інноваційний та акмеологічний компоненти “soft skills”. Побудована система координат перспектив спеціалістів соціономічних професій на ринку праці в залежності від рівня сформованості їх “hard skills” та “soft skills”. Зроблено висновок, що від ступеня оволодіння “гнучкими компетентностями” залежить ефективність професійної діяльності майбутнього спеціаліста соціономічних професій та збереження його професійної затребуваності у будь-якій галузі.

Ключові слова: “hard skills”, професійні компетенції, “soft skills”, гнучкі компетентності, компоненти “soft skills”, спеціалісти соціономічних професій, затребуваність на ринку праці.

Натепер четверта науково-технічна революція, що пов'язана зі стрімким розвитком технологій штучного інтелекту, призвела до трансформації зовнішнього середовища: інформаційні технології пронизують усі сфери життєдіяльності людини, що посилює конкуренцію на ринку праці фахівців різного профілю; зникають застарілі та з'являються сучасні професії, що вимагають зміни векторів розвитку системи професійної освіти, оновлення професійних стандартів, в яких зазначені компетентності, необхідні майбутньому спеціалісту для ефективного виконання його професійних обов'язків. Донедавна для роботодавця головним критерієм відбору персоналу була наявність диплому, який засвідчував результати фахової підготовки випускника вишу. Нині керівники роблять акцент на додаткових універсальних компетентностях претендентів, що отримали назву “soft skills”.

Зазначимо, що нині є обмежена кількість наукових праць, присвячених дослідженням “soft skills”, у спеціалістів різного профілю. Так, Є. Єгоров вивчає розвиток “м'яких” навичок у підготовці професіоналів туристичної галузі; К. Коваль розглядає розвиток “soft skills” у студентів як один із важливих чинників для працевлаштування; С. Бацунов, І. Кунгурова та О. Слизькова аналізують сучасні детермінанти розви-

тку “soft skills”; Т. Яркова та І. Черкасова досліджують формування “гнучких навичок” у студентів в умовах реалізації професійного стандарту педагога; А. Івоніна, О. Чуланова та Ю. Давлетшина вивчають роль “soft skills” та “hard skills” у професійному та кар’єрному розвитку співробітників; А. Далібожко, М. Герман та І. Краковецька аналізують можливості міжнародної програми Enactus у формуванні “твердих” та “м’яких” навичок із метою підвищення конкурентоспроможності випускників університету на ринку праці; С. Шилова розглядає формування “гнучких” навичок засобами мікрогрупових форм роботи; Н. Шитова вивчає ресурсність навичок “soft skills” для підвищення професійної успішності працівників. Поодинокі висновки О. Абашкіної, В. Давидової, Н. Жадько, І. Канардова, Ю. Портланд, О. Соснічкої, Д. Татауршкікової, М. Чуркіної, В. Шипілова ми зустрічаємо в інтернет-ресурсах. Але жодних досліджень, що спрямовані на з’ясування важливості “soft skills” для професійного становлення майбутніх фахівців соціономічних професій, нами не знайдено.

Мета статті – теоретично обґрунтувати значущість “soft skills” для професійного становлення майбутніх фахівців соціономічних професій.

Відомо, що соціономічні професії – “це професії, що вирішують професійні завдання, пов’язані з соціальними стосунками в суспільстві, зміст яких зосереджено на їх розвитку, регуляції, дослідженні соціальних закономірностей і тенденцій, збереженні, трансформації історично визначених і прийнятих у суспільстві форм культури й традицій на всіх рівнях соціальної взаємодії <...> психолог, педагог, соціальний педагог, журналіст, політолог, соціолог, юридичні професії” [3]. Отже, соціономічна праця вимагає високого ступеня розвитку у майбутніх спеціалістів, крім професійних компетенцій так званих “soft skills”.

У сучасному науковому тренді терміни “hard skills” та “soft skills” займають вагоме місце. Більшість дослідників, перекладаючи з англійської, визначають “hard skills” як “тверді навички”, що необхідні спеціалісту для виконання певної діяльності, а “soft skills” – як “м’які навички”, що сприяють успішній самореалізації та досягненню професійного успіху у сучасному світі.

У контексті окресленої проблеми вважаємо, що визначати поняття “skills” як “навички” некоректно, адже навички – це автоматизовані дії, що формуються у результаті повторення та характеризуються високим ступенем засвоєння. На нашу думку, доречно розглядати цей термін із позицій компетентнісного підходу. Підтримуючи думки О. Кучай [2], розмежуємо поняття “компетенція” та “компетентність”. Враховуючи, що разом вони відображають цілісність та збірну, інтеграційну суть як результату освіти, так і результату діяльності людини, визначаємо “компетенцію” як сукупність знань, умінь, навичок, способів діяльності, що стосуються певного кола предметів і процесів та необхідні для ефективного виконання діяльності. Що стосується “компетентності”, трактуємо це поняття як володіння людиною відповідною компетенцією, що включає особисте ставлення до неї, предмета діяльності, її досвід у відповідній сфері, готовність (знання, діяльнісну, емоційну, особистісну) до вирішення проблем та адаптацію до нестандартних ситуацій.

З огляду на вищезазначене, “hard skills” – це система професійних компетенцій, що поєднує загальнодидактичні і спеціальні фахові знання, фахові уміння, професійні здібності і професійно значущі риси особистості та відображає професійний рівень особистості, що можна наочно продемонструвати.

Що стосується “soft skills”, трактуємо “soft” як “гнучкість”, що характеризує відсутність шаблонності, стереотипності, здатність до змін, подолання фіксованої функціональності, а “skills”, у цьому разі, як компетентності – готовність, здатність та можливість особистості діяти у будь-яких мінливих ситуаціях, спираючись на власний досвід та інтуїцію. Акцентуємо, що комплекс “soft skills” володіє якостями емерджентності (сукупне функціонування взаємопов’язаних його елементів породжує нові функціональні властивості, що не зводяться до простої їх суми) та синергетичності (в результаті поєднання елементів в єдину систему збільшується ефективність діяльності). На нашу думку, саме спеціалісти соціономічних професій повинні мати високий рівень розвитку “soft skills”, адже робота у системі “людина-людина” орієнтована на інших, отже непередбачувана та пов’язана з відсутністю єдиних і жорстких алгоритмів, вимог, технологій до процесу професійної діяльності і до продукту праці.

Вищезазначене дає нам змогу дати авторське визначення поняттю “soft skills” як комплексу неспеціалізованих надпрофесійних “гнучких компетентностей”, що впливають на успішне виконання професійних обов’язків фахівців будь-якого профілю, зокрема спеціалістів соціономічних професій. Комплекс “soft skills” є багатоцільовим та універсальним, отже, значущим незалежно від професії та сфери, в якій працює людина. У його структурі виділяємо соціально-комунікативний, прогностичний, інноваційний, акмеологічний компоненти. На нашу думку, оволодіння “гнучкими компетентностями” дає змогу майбутньому спеціалісту підвищити ефективність професійної діяльності та зберігати власну професійну затребуваність у будь-якій галузі.

Розглянемо компоненти “soft skills” спеціалістів соціономічних професій, відштовхуючись від розуміння специфіки їх діяльності. Насамперед, зазначимо, що особливість професійної діяльності фахівців зазначеного типу полягає в тому, що в ній людина або спільнота людей існують не як соціальне середовище, умова діяльності, а як об’єкт і предмет діяльності, отже, спілкування виступає основним інструментом соціально-професійної взаємодії фахівця і клієнта. Крім того, успішність міжособистісної взаємодії та діяльності в професіях соціономічних типу суттєво залежить від адекватного пізнання особистості “іншого”. Таким чином,

одним із головних компонентів “soft skills” спеціалістів соціономічних професій є соціально-комунікативна компетентність, яка відображає спроможність фахівця ефективно взаємодіяти з оточенням, незважаючи на зміни соціального середовища; готовність та вміння контактувати з особистостями будь-якого віку; наявність знань, умінь та навичок конструктивного спілкування; наявність внутрішніх ресурсів, необхідних для побудови ефективної комунікативної дії у певному колі ситуацій міжособистісної взаємодії.

У цьому контексті на окрему увагу заслуговує педагогічна діяльність, адже предметом праці вчителів та вихователів є особистість, що тільки формується, яка особливо чутлива до різних соціальних впливів. Дитина, підліток, юнак – це не тільки об’єкт професійно-педагогічного впливу, але й обов’язково суб’єкт педагогічного спілкування, суб’єкт взаємодії. Отже, педагог як професіонал має орієнтуватися у різноманітних ситуаціях спілкування, враховуючи вік та досвід дитини, ґрунтуючись на принципі випереджаючого пізнання особистості дитини.

У структурі соціально-комунікативного компонента важливого значення надаємо емоційному інтелекту та соціальній фасилітативності. Емоційний інтелект визначає здатність особистості до здійснення оптимальної координації між власним емоційним станом та цілеспрямованою поведінкою, отже, складається з двох векторів: когнітивного, що спрямований на розуміння своїх емоцій (рефлексія), емоцій інших (емпатія) та поведінкового, що відповідає за управління власною поведінкою (саморегуляція), поведінкою інших людей (соціальні навички). Отже, завдяки розвиненому емоційному інтелекту спеціаліст здатен правильно розуміти власні емоції та розпізнавати емоції і наміри інших людей за невербальними ознаками та вербальною експресією, вмє керувати емоціями і змінювати їх напрям для ефективної міжособистісної взаємодії та успішної соціальної адаптації.

Рівень соціальної фасилітативності в діяльності спеціалістів соціономічних професій виражається, насамперед, в їх здатності впливати на інших людей на різних рівнях: вербальному, невербальному, паралінгвістичному. Значну роль при впливі на клієнта відіграють уміння фахівця користуватися мовленнєвими засобами, зокрема значеннєвими відтінками синонімічного ряду, що стимулюють позитивні яскраві асоціації та активізують емоції співрозмовника. Зазначимо, що процес спілкування може бути пов’язаний із труднощами, бар’єрами, що виникають під час реалізації комунікативної діяльності. Вміння справлятися з проблемами у комунікативній взаємодії суттєво зумовлює успішність професійної діяльності фахівця соціономічного типу.

Розглянемо прогностичний компонент у структурі “soft skills”, відштовхуючись від визначення прогностичної діяльності фахівців соціономічних професій як особливого виду професійної діяльності, що характеризується ціннісним цілепокладанням; спрямована на дослідження можливих тенденцій, перетворень і перспектив розвитку суб’єктів і об’єктів діяльності, результатом якого є прогноз, що відображає специфіку майбутнього і має ймовірнісний характер; спирається на принципи її реалізації (варіативності, неперервності, аналогічності, системності, узгодженості, дослідної доказовості) [4]. Спираючись на вищезазначене, вважаємо, що успіх у професійній діяльності таких спеціалістів залежить від: умінь визначати можливі варіанти розвитку подій чи явищ та інтерпретувати представлені факти; відбирати інформацію, яка має прогностичну спрямованість, розробляти та впроваджувати прогностичні рекомендації, з’ясувати правдивість наданої клієнтом інформації, визначати інформацію, яка дає змогу уявити події із великим ступенем точності, відтворювати події минулого за інформацією, яка є у теперішньому, попередньо оцінювати ситуацію, приймати випереджальні оперативні рішення, орієнтуватися у складній ситуації, прогнозувати можливі варіанти розвитку подій тощо.

Впевнені, що підґрунтям для розвитку прогностичних умінь спеціалістів соціономічних професій є особливість мислення, що характеризується дивергентністю, гнучкістю, інтуїтивністю. Здатність бачити у перспективі подальший розвиток подій, уміння вільно розпоряджатися наявними ресурсами (інтелектуальними, емоційними, тощо), діяти у широкому діапазоні виявлених можливостей та поза ними, дають змогу керувати ситуацією, розібрати її на складники, оцінити, подивитися на проблему під іншим кутом, подолати когнітивну стереотипізацію, інертність та ригідність.

Невід’ємною частиною комплексу “soft skills” спеціалістів соціономічних професій вважаємо інноваційну складову частину, яку розглядаємо як потенційну можливість відтворювати і творчо змінювати продукти, напрями, результати праці, стаючи у цьому процесі активним суб’єктом, новаторською особистістю, діяльнісно-креативною індивідуальністю. Для фахівців зазначеного типу це передбачає орієнтацію на проблемно-творчий характер своєї діяльності, надбання ними власного творчого досвіду.

Такий компонент вміщує уміння поєднувати у професійній діяльності когнітивних і креативних процесів під час постановки і вирішення проблемних завдань, конструювати креативне поле мислєдіяльного опрацювання розв’язків професійних ситуацій та вибору оптимального з них, нестандартно діяти, налаштовувачись на відкриття нових способів вирішення проблем під час виконання завдань фахової діяльності, критично оцінювати результати виконаної діяльності для подальшого застосування здобутого способу розв’язання проблемного завдання, здобутих знань, набутих навичок і прийомів творчої роботи у вирішенні нових професійних ситуацій [5].

Спираючись на погляди С. Шандрук вважаємо, що у становленні інноваційного компонента “soft skills” спеціалістів соціономічних професій має місце метасистемність, яка виявляється в наборі таких періодично зорганізованих процесів-підсистем пізнавальної пошукової діяльності, як стратегія і тактика зреалізування професійної продуктивної праці (головний напрямок пошуку і розробки, який підпорядковує всі інші акти творчої діяльності і водночас забезпечення технологічного перебігу її практичного становлення), у тому числі й вивчення умов творчого завдання (підготовчі дії), формування творчого проекту (дії планування), діяльне втілення названого проекту (реалізація) та оцінку отриманого продукту творчості (рефлексія успішності креативної професійної діяльності) [5].

Вагомого значення у структурі “soft skills” надаємо акмеологічному компоненту, який спирається на центри самоіндивідуалізації людини та представлений такими якостями особистості: ініціативність, самостійне цілепокладання, інтенсивна включеність у діяльність, ергічність (розумова, психологічна витривалість), психологічна пластичність (здатність пристосовуватись до змін), прагнення та володіння прийомами саморегуляції (самоконтролю, самокорекції, самокомпенсації), орієнтація на саморозвиток і самовдосконалення, прагнення до самореалізації.

Зазначимо, що у науковій літературі акме визначається як найвищий ступінь розквіту сутнісних сил людини, що характеризує її варіативність і мінливість, позитивний результат становлення як професіонала, громадянина, сім'янина. У контексті нашої роботи зазначений компонент у структурі “soft skills” спеціалістів соціономічних професій відображає не стільки спрямованість людини до вершин професійної діяльності, скільки феноменологічну зрілість особистості, що характеризується усвідомленням власного потенціалу (комплекс унікальних здібностей особистості), інтегративними аспектами самості (самовизначення, самоврядування, самовдосконалення), проактивністю та цілеспрямованістю (філософія життя, світогляд, заснований на певній системі цінностей), наявністю особистісного досвіду, потребою в саморозвитку та самореалізації, позитивно “Я-концепцією” [1]. Все це відображає готовність фахівця до самовираження і самореалізації в багатопрофільній практичній діяльності.

Проведений аналіз дає нам змогу побудувати координатну площину перспектив спеціалістів соціономічних професій при прийомі на роботу залежно від рівня розвитку визначених компонентів “hard skills” та “soft skills” (табл. 1).

Висновки. Сучасний етап розвитку суспільства потребує професіоналів соціономічного типу, які мають високий рівень розвитку “гнучких компетентностей”. Стандартні обставини роботи таких фахівців вимагають особливої підготовки: вони мають добре орієнтуватися у своїй професійній сфері, а також володіти “soft skills”, що допомагають у реалізації “hard skills”. Такі спеціалісти мають бути готовими до ефективної взаємодії, необхідності переключення з одного виду діяльності на інший, володіти навичками емоційної регуляції; здатні прогнозувати та передбачати; творчо реагувати, гнучко мислити, бути інноваційно спрямованими. Це дасть змогу спеціалісту реалізовувати прорив у нові галузі фахової діяльності, що призведе до значних зрушень як у професійному, так і в особистісному самовизначенні. Отже, від особистого усвідомлення спеціалістом значущості “soft skills” залежить його успіх у кар’єрі та затребуваність у професійному конкурентному середовищі.

Таблиця 1

Площина перспектив спеціалістів соціономічних професій на ринку праці

“soft skills”	Високий рівень	Тип спеціаліста, що гарно виконує свою роботу, але, як правило, працює на межі своїх можливостей, вимагає постійного самовдосконалення. Нині менш затребуваний тип спеціаліста.	Затребуваний спеціаліст на ринку праці, що має великий потенціал для розвитку та кар’єрного зростання, потребує вдосконалення особистісних умінь та навичок.	Найбільш затребуваний спеціаліст на ринку праці, якого залучають до стратегічних ініціатив. Йому властиві особливий професійний і особистісний розвиток, швидке кар’єрне зростання.
	Середній рівень	Тип спеціаліста, що затребуваний для виконання алгоритмізованої роботи. Такий фахівець не використовує свої здібності та потенціал, вимагає додаткового мотивування.	Спеціаліст, що відповідає вимогам роботодавця, має потенціал для розвитку, вимагає вдосконалення фахових умінь та особистісних навичок.	Затребуваний спеціаліст на ринку праці, має великий потенціал, гарний кандидат для кар’єрного зростання. Потребує практичного вдосконалення фахової підготовки.
	Низький рівень	Тип спеціаліста, що не відповідає вимогам роботодавця та не затребуваний на ринку праці.	Майже не затребуваний тип спеціаліста, адже може виконувати тільки репродуктивну діяльність.	Найбільш оманливий тип спеціаліста. У разі небажання вдосконалюватися може бути швидко звільнений.
		Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень
“hard skills”				

Використана література:

1. Гладкова В. М. Основи акмеології : підручник / В. М. Гладкова, С. Д. Пожарський. – Львів : Новий світ-2000, 2007. – 320 с.
2. Кучай О. В. Компетенція компетентність – відображення цілісності та інтеграційної суті результату освіти / О. В. Кучай // Рідна школа. – 2009. – № 11. – С. 44–48.
3. Микиденко Н. Л. Роль научно-исследовательской работы в формировании “мягких” компетенций студентов / Н. Л. Микиденко, С. П. Сторожева // Бизнес. Образование. Право. – 2017. – № 4(41). – С. 366–372.
4. Наход С. А. Прогнозування в професійній діяльності майбутнього психолога / С. А. Наход // Наукові записки. Серія : “Психолого-педагогічні науки” / Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя ; за заг. ред. проф. Є. І. Коваленко. – Ніжин, 2013. – № 3. – С. 51–55.
5. Шандрук С. К. Психологія професійних творчих здібностей : [монографія] / С. К. Шандрук. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – 357 с.

References:

1. Gladkova V. M., Pozhars'kij S. D. Osnovi akmeologii [Principles of acmeology], Livv : New world; 2000.
2. Kuchai O. V. Competence and competence – reflection of the integrity and integrative essence of the result of education / O. V. Kuchai // Ridna shkola. 2009. № 11. P. 44–48.
3. Mikidenko N. L., Storozheva S. P. The role of scientific research work in the formation of soft competences of students // Business. Education. Law. – 2017. – № 4 (41). P. 366–372.
4. Nakhod S. A. Prediction of the professional activities of the future psychologist / S. A. Nakhod // Scientific notes [Nijinsky State University Nikolai Gogol]. Avg. : Psychological and educational sciences. – 2013. – № 3. – P. 51–55.
5. Shandruk S. K. Psykholohiya profesiynykh tvorchykh zdibnostey: [monohrafiya] / S. K. Shandruk. – Ternopil': TNEU, 2015. – 357 s.

Наход С. А. Значимость “soft skills” для профессионального становления будущих специалистов социномических профессий

Статья посвящена обоснованию значимости “soft skills” для профессионального становления будущих специалистов социномических профессий. Рассмотрены особенности “hard skills”, а также дано определение “soft skills” как комплекса неспециализированных, надпрофессиональных компетентностей, которые влияют на успешное выполнение профессиональных обязанностей специалистами любого профиля, особенно социномических профессий. Проанализированы социально-коммуникативный, прогностический, инновационный и акмеологический компоненты “soft skills”. Построена система координат перспектив специалистов социномических профессий на рынке труда в зависимости от уровня сформированности их “hard skills” и “soft skills”. Сделан вывод, что от степени овладения “гибкими компетентностями” зависит эффективность профессиональной деятельности будущего специалиста социномических профессий и сохранение его профессиональной востребованности в любой отрасли.

Ключевые слова: “hard skills”, профессиональные компетенции, “soft skills”, гибкие компетенции, компоненты “soft skills”, специалисты социномических профессий, востребованность на рынке труда.

Nakhod S. A. Importance of “soft skills” for professional formation of future specialists of socionomical professions

The article is dedicated to justification the “soft skills” meaning for professional becoming of future specialists of socionomical professions. Established that in modern science trend “hard skills” and “soft skills” definitions take an important place. Examined the features of “hard skills” and the definition of “soft skills” is given as complex of unspecialized overprofessional competence, which influence on successful completion of professional duties of specialists of any profile, in particular specialists of socionomical professions. Examined the social-communicative, prognostic, innovative and acmeological components of “soft skills”. Coordinate system of prospects of specialists of socionomical professions on labor market is built depending on formation level of their “hard skills” and “soft skills”. Made a conclusion that effectiveness of professional activity of future specialist of socionomical professions and preservation of their professional demand in any area depends on the degree of mastering the “flexible competence”.

Key words: “hard skills”, professional competence, “soft skills”, flexible competence, “soft skills” components, specialists of socionomical professions, prospects on labor market.